

В. В. ДІНКЕВИЧ

ПРО ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ РІЗНИХ СПОСОБІВ ДРУКУВАННЯ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

(на досвіді роботи книжкових видавництв та поліграфічних підприємств УРСР)

Поліграфічні витрати займають досить велике місце у собівартості книжкової продукції всіх видавництв. Найбільш значна їх питома вага у великих і середніх за обсягом своєї діяльності книжкових видавництвах, де вона досягає 45—50 % загальної суми витрат.

Крім обсягу і тиражу видань, на вартість поліграфічних робіт істотно впливають характер їх художньо-технічного оформлення, вид і спосіб друкування та інші фактори.

Витрати видавництв на поліграфічні роботи складаються, в основному, з вартості:

а) виготовлення текстових та ілюстративних друкарських форм;

б) друкування тексту, малюнків, форзаців, обкладинок, титульних аркушів та інших графічних елементів;

в) обробки друкованих видань.

Вартість виготовлення друкарських форм залежить від багатьох факторів, до яких належать: обсяг видання, розмір друкованого аркуша, мова видання, кегль набору, характер і розмір кліше і штампів, їх кількість, характер оригінальних форм для літоофсетного та глибокого друку, кількість фарб в оригіналі, тиражостійкість дру-

карських форм, трудомісткість хромографічних та інших формних процесів.

Вартість друкарських процесів залежить від обсягу і тиражу видання, способу друкування, номеру і щільності паперу, від ступеня насиченості друкарської форми ілюстраціями, тиражостійкості форми та інш.

Вартість палітурно-брошурувальних робіт також обумовлена багатьма факторами, як наприклад: формат та тираж видання, його обсяг, характер зовнішнього оформлення, стандарт оправи, спосіб шиття книг та брошур, щільність паперу, характер та складність виготовлення палітурних сторінок та книжкових обкладинок, кількість тиснень на оправі і корінці, вид палітурних тканин та інші.

В результаті технічного прогресу, здійснюваного в поліграфічній промисловості, систематичної заміни ручних процесів машинними та впровадження передової технології виробництва ціни на продукцію поліграфічних підприємств періодично знижуються, що створює умови для скорочення видавничих витрат.

З року в рік, в міру збільшення обсягу книжкової продукції та підвищення якості оформлення видань, все більше зростає значущість поліграфічних витрат, у зв'язку з чим підвищується їх роль як одного з важливих джерел зниження собівартості друкованої продукції. Від художніх та технічних редакторів видавництв, які опрацьовують проекти оформлення видань і способи їх поліграфічного виконання, значною мірою залежить економне використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів, а відсіль і собівартість виготовлених видань.

Правильний вибір групи оформлення, враховуючи особливості книжкових видань та застосування найбільш економічних варіантів і способів їх поліграфічного виконання, сприяє ефективному використанню коштів у видавництвах і раціональному використанню виробничого устаткування на поліграфічних підприємствах, які виконують замовлення видавництв.

Аналіз поліграфічних витрат по виготовленню книг, брошур, обкладинок, полосних малюнків-вклеюк та інших графічних елементів показує, що видавництва часто не враховують негативних наслідків неправильного та економічно необгрунтованого вибору способу полігра-

фічного виготовлення видань, що призводить до непродуктивних витрат та підвищення собівартості продукції.

Іноді видавництва вдаються до недосконалих та непридатних з економічного боку видів друку книг і брошур за відсутністю потрібних матеріалів. Але і цими обставинами не можна виправдати нераціональне використання поліграфічного устаткування та зайві витрати, викликані застосуванням більш трудомістких та дорогих способів друкування.

У таких випадках видавництва мусять переглянути розроблений варіант художньо-технічного оформлення видання з метою зниження трудомісткості поліграфічного виконання та скорочення виробничих витрат з умовою додержання вимог щодо якості видання. Якщо, наприклад, видавництво не має потрібного паперу для офсетного друку книги, то перш ніж застосувати більш дорогий спосіб високого кольорового друку, слід установити чи не буде доцільніше надрукувати офсетним способом кольорові ілюстрації-вклейки, а текст книги—способом високого друку. В усякому разі, вибираючи той чи інший спосіб і варіант друкування книги та її окремих графічних елементів, видавництва зобов'язані враховувати економічні міркування, віддаючи перевагу тому способу, який забезпечить високу якість друкованої продукції при найменших витратах.

Недооцінка видавничими працівниками питань економіки оформлення і поліграфічного виконання друкованої продукції, а іноді і зневажливе ставлення до них призводять до зайвого витрачання державних коштів і значного підвищення собівартості видань.

Нижче подаються аналітичні дані про поліграфічні витрати на друкування ілюстрацій до ряду книжкових видань, виготовлених за замовленнями різних видавництв Київськими, Харківськими та іншими поліграфічними підприємствами Української РСР.

В основу аналізу та розрахунку економічної ефективності покладено видавничу собівартість поліграфічних робіт при різних способах друкування графічних елементів до книжкових видань.

Для порівняльних розрахунків вартість цих робіт обчислено за діючим прейскурантом оптових цін на продукцію поліграфічних підприємств, оскільки вона і є собівартістю поліграфічних робіт для видавництв.

Одним з прикладів, які характеризують вибір економічно недоцільного способу друкування і нерационального використання виробничих можливостей поліграфічних підприємств, є друк історичного оповідання В. Т. Юрезанського «Зникле село», виданого наприкінці 1958 р. Державним видавництвом художньої літератури УРСР у кількості 15 тис. примірників. Цю книгу, яка має $8\frac{3}{8}$ аркуша, надруковано в Києві з матриць, виготовлених Харківською друкарнею імені Фрунзе. Аналіз поліграфічних витрат показує, що видавництво вибрало найменш економічний з усіх можливих способів друкування ілюстрацій.

Незважаючи на те, що полосні малюнки було розміщено майже у всіх аркушах книги, тобто в середньому по одному малюнку в аркуші, видавництво вважало можливим заверстати їх разом з текстом, що штучно збільшило кількість відбитків у 2—3 рази. Це значно підвищило трудомісткість процесу друкування та збільшило вартість поліграфічних робіт. Відповідно до калькуляції 4-ої поліграфічної фабрики (м. Київ) фактично було витрачено на:

друкування 8 аркушів	576	крб.*
друкування $\frac{1}{4}$ та $\frac{1}{8}$ друк. аркуша	54	крб.
друкування 1 аркуша, ілюстрованого малюнками в три фарби	265,5	крб.
друкування 5 аркушів з малюнками у 2 фарби	885	крб.

Разом за друкування, включаючи
10% преysкурaнтну надбавку . . 1958,5 крб.

Отже, на друкування ілюстрацій разом з текстом було додатково витрачено 1265 крб., тобто вдвоє більше, ніж на друкування тексту. Хоч заверстка ілюстрацій звільнила підприємство від вклеювання (коли б їх було надруковано окремо від тексту), це було досягнуте шляхом різкого збільшення трудомісткості друку та значних додаткових витрат, які за своїм розміром перевищили вартість окремого друкування полосних ілюстрацій та їх вклеювання до книжкового блоку.

* Тут і далі всі суми зазначено в новому масштабі.

Спосіб друкування ілюстрацій разом з текстом, який вибрало видавництво, з економічного боку був би доцільним, коли б малюнки було розміщено лише в 1—2 аркушах книги. Тоді додаткові витрати на друкування були б цілком виправдані.

Як відомо, вибір способу репродукування ілюстративних оригіналів та їх поліграфічного розмноження залежить від багатьох умов і факторів, які впливають на величину витрат. Найважливішим з них є: цільове призначення видання, сюжет, характер і манера виконання оригіналів, кількість фарб, тиражність, ґатунок та якість паперу і таке інше.

Однією з цих умов є також розподіл малюнків у книзі та їх зв'язок з текстом, до якого вони відносяться.

Це підтверджується такими даними про додаткові витрати на друкування полосних ілюстрацій разом з текстом:

при розміщенні 8 малюнків в 1 аркуші, ці витрати дорівнюватимуть 290 крб., у 2 аркушах — 470 крб., у 3 аркушах — 658,5 крб., у 4 аркушах — 846,5 крб., у 5 аркушах — 1084,5 крб., у 6 аркушах — 1271,5 крб.

Зрозуміло, що економічні міркування аж ніяк не обумовлюють розподіл ілюстрацій в книзі, але, визначаючи спосіб друку графічних елементів, треба врахувати і ступінь насиченості ілюстраціями окремих аркушів книги.

Оскільки у виданні, яке розглядається, малюнки розмістилися в більшості аркушів книги, вибраний видавництвом спосіб друку разом з текстом у даному випадку був недоцільним. Як показують зроблені розрахунки, (див. табл. 1) більш економічним було б друкування полосних ілюстрацій окремо від тексту.

З даних таблиці видно, що виготовлення малюнків окремо від тексту способами високого або офсетного друку забезпечило б зниження вартості поліграфічних робіт проти фактичних витрат на друкування більш ніж у два рази. При цьому враховано і додаткові витрати на приклеювання полосних малюнків.

Фактично зайві витрати видавництва на цю книгу були ще більшими.

За технологічними умовами для кольорового друку потрібно було застосувати папір підвищеної щільності, що збільшило кількість паперу на 1800 кг або на 40%.

Таблиця 1

Витрати в крб. на виготовлення 10 ілюстрацій до книги

Виробничі процеси	Вартість поліграфічних робіт при виготовленні видання		
	Високий друк		Офсетний друк
	Разом з текстом (фактичні витрати)	Окремо від тексту	
Виготовлення кліше	66	66	—
Друкування в 3 фарби	292	—	—
Друкування в 2 фарби	979,5	—	—
Друкування двох малюнків у 3 фарби	—	143	—
Друкування восьми малюнків у 2 фарби	—	220	—
Виготовлення оригінальних офсетних форм	—	—	63
Фоторозмноження	—	—	59,4
Ретуш негативів	—	—	136
Друкування перших тисяч фарбопрогонів	—	—	29,7
Друкування наступних тисяч фарбопрогонів	—	—	34,1
Різання	—	—	27
Приклеювання малюнків	—	214,5	214,5
Разом — включаючи 10% надбавку до прейскуранту	1337,5	643,5	620,1

Вартість друкування на щільному папері відповідно до прейскуранту цін більша на 7%.

Слід вказати на те, що поліграфічні витрати на видання зросли у зв'язку з друкуванням книги з стереотипів і виготовленням кількох комплектів матриць для ілюстративних друкарських форм. Друкування малотиражної книги з матриць, виготовлених іншим підприємством, значно збільшило вартість поліграфічних робіт.

Все це призвело до непродуктивних витрат на видання в сумі 2 тис. крб., у наслідок чого вартість друкування зросла з 3,2 до 4,6 крб. за 1 тис. відбитків, тобто на 43%.

Аналогічним прикладом неправильного вибору способу друку графічних елементів книги і нераціонального використання виробничої потужності поліграфічного підприємства є збірник спогадів про М. М. Коцюбинського, виданий у 1960 р. Київським обласним видавництвом, тираж 16 тис. примірників.

Крім кількох кольорових малюнків, в книзі є 7 однофарбових вклейок-знімків документального характеру, надрукованих окремо від тексту.

Витрати на друкування цих 7 ілюстрацій та їх вклейку перевищили вартість друкування всієї книги. Враховуючи їх документальний характер, їх можна було без якої би то не було шкоди для якості видання надрукувати разом з текстом, що зменшило б вартість друкування збірника на половину. Якщо взяти до уваги і різницю в щільності і вартості паперу, застосованого для друкування ілюстрацій, то економія була б ще більш значна.

Певний інтерес становить аналіз витрат на друкування полосних ілюстрацій до книги В. Саянова «Лена», виданої у 1958 р. видавництвом «Советская Россия» в кількості 75 тис. примірників. Книгу надруковано у Харківській друкарні ім. Фрунзе, а 8 ілюстрацій до неї виготовлено способом офсетного друку на Харківській фабриці кольорового друку.

Як видно з аналізу, виготовлення графічних елементів цього видання способом офсетного друку виявилось більш економічним, ніж при високому друку, проте зважаючи на характер однофарбових ілюстрацій у книзі, їх доцільніше було б друкувати способом глибокого друку. Це забезпечило б високу якість поліграфічного виконання при найменших витратах коштів (див. табл. 2).

З цієї порівняльної калькуляції видно, що виготовлення малюнків способом глибокого друку коштувало б видавництву на 20% дешевше, ніж офсетним способом.

Виробнича економія при цьому була б ще більшою за рахунок паперу, тому що для офсетного друку використано більш щільний і дорогий папір, ніж було потрібно для глибокого друку.

Таблиця 2

Вартість друкування полосних ілюстрацій

№№ п. п.	Виробничі процеси	Вартість виготовлення ілюстрацій способами		
		Високого друку	Офсетного друку (фактичні витрати)	Глибокого друку
1.	Виготовлення оригінальних друкарських форм	—	80	96,3
2.	Ретуш негативів	—	39	—
3.	Монтаж форм	—	6,8	—
4.	Друкування перших тисяч фарбовідбитків	—	31,6	28,6
5.	Друкування наступних тисяч фарбовідбитків	—	192,4	144
6.	Виготовлення кліше	39,4	—	—
7.	Друкування у дві фарби	665	—	—
8.	Інші витрати	—	14	14 —
	Разом, включаючи 10% надбавку до прейскуранту	774,8	399,2	311,2
	Вартість друкування 100 примірників рисунка	13 коп.	6,5 коп.	5,2 коп.

Які ж основні причини застосування видавництвами недоцільних видів друку багатьох книг та їх графічних елементів?

Іноді видавництва вдаються до цього за відсутністю потрібних поліграфічних можливостей. Це стосується насамперед офсетного та глибокого способів друку, які ще посідають незначне місце в загальному випуску книжкової продукції.

Це примушує деякі видавництва виготовляти способом високого друку такі видання, які за характером їх оформлення та по тиражу вимагали більш економічних способів друку (офсетний, глибокий).

Як відомо, за діючим 7-річним планом розвитку соціалістичного народного господарства передбачено значне збільшення матеріально-технічної бази друку

шляхом будівництва нових поліграфічних підприємств і, зокрема, підприємств кольорового друку.

Підвищення питомої ваги офсетного друку дозволить видавництвам розміщувати свої замовлення відповідно до особливостей художньо-технічного оформлення видань.

Проте є багато фактів, які доводять, що видавництва допускають у себе зайві витрати та нерациональне використання виробничої потужності поліграфічних підприємств тому, що не організовують кооперованого виготовлення складних за оформленням видань навіть тоді, коли вони мають таку можливість.

ПРО ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ОФСЕТНОГО СПОСОБУ ДРУКУВАННЯ ІЛЮСТРАЦІЙ

Кольоровий друк знаходить у книговидавничій справі все ширше застосування. Так, наприклад, книги для дітей дошкільного віку друкуються переважно офсетним способом, який найбільш відповідає характерові оформлення таких видань.

Таким же способом нерідко друкуються книги для дітей молодшого шкільного віку, ілюстровані багатокольоровими малюнками. Цього, на жаль, не можна сказати про підручники для початкової школи, більша частина яких все ще видається старими способами з чорними штриховими рисунками, надрукованими на рольових ротаціях. Але ці розраховані на дітей багатотиражні підручники за характером свого художньо-технічного оформлення та поліграфічного виконання повинні бути на високому якісному рівні, на якому видаються і художні твори для дітей.

Чим більша у виданні питома вага кольорових малюнків, тим більша економія від офсетного друку, одержувана внаслідок скорочення виробничих витрат і зниження собівартості одиниці продукції порівняно з витратами на виготовлення цих видань способом високого друку.

У таблиці 3 подано порівняльні розрахунки вартості поліграфічного виконання одного з підручників для початкової школи способами високого та офсетного друку при різній насиченості видання кольоровими малюнками. Формат книги — $60 \times 90/16$, обсяг — 4 друк. аркуша, тираж — 300 тис. примірників.

Поліграфічні витрати на виготовлення підручника для початкової школи, ілюстрованого багатофарбовими малюнками. (Формат видання — $60 \times 90/16$, обсяг — 4 друк. аркуші, тираж — 300 тис. примірників)

Виробничі процеси	Вартість високого друку книги						Вартість високого друку тексту та офсетного друку ілюстрацій			Вартість офсетного друку тексту та ілюстрацій		
	Роздільний друк тексту та ілюстр.			Друк ілюстрацій разом з текстом								
	Кількість 4-фарбових малюнків в одному аркуші											
	2	4	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6
Складання	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2	63,2
Матрицювання	10	10	10	10	10	10	10	10	10	—	—	—
Кліше	409,6	409,6	819,2	204,8	409,6	614,4	—	—	—	—	—	—
Оригінальні офсетні форми	—	—	—	—	—	—	96	192	288	143	198	253
Хроморетуш	—	—	—	—	—	—	80	160	240	80	160	240
Фоторозмноження	—	—	—	—	—	—	16,8	—	16,8	—	—	—
Друк	4110	5910	7740	13440	14880	16800	3077,2	3844,4	4641,6	8537,6	8537,6	8537,6
Приклейка та інші видатки	2400	4800	7200	—	—	—	2784	5568	8352	—	—	—
Разом	6992,8	11192,8	15832,4	13718	15362,8	17487,6	6127,2	9837,6	13611,6	8823,8	8958,8	9093,8
Витрати на 1 примірник книги у коп.	2,33	3,73	5,3	4,6	5,12	5,83	2,04	3,3	4,54	2,9	3,0	3,03

Розрахунки зроблено виходячи з наявності у книзі від 8 до 24-х малюнків, тобто в середньому по 2,4 та 6 малюнків в одному друкованому аркуші. Як показують ці розрахунки, при невеликій питомій вазі багатокольорових ілюстрацій у підручнику (10—12% обсягу книги) більш ефективним з економічного боку буде розмноження тексту видання способом високого друку, а полосних ілюстрацій офсетом. Хоч друкування малюнків окремо від тексту вимагає додаткових брошурувальних процесів, проте загальна трудомісткість поліграфічних робіт при цьому буде нижча, ніж при всіх інших способах друкування книги. В міру підвищення питомої ваги кольорових малюнків, офсетний спосіб друкування ілюстрації разом з текстом буде більш економічним. Так, наприклад, при наявності у книзі 16 малюнків, тобто в середньому по 4 в одному аркуші (25% обсягу книги) офсетний спосіб друку забезпечить скорочення поліграфічних витрат на одиницю продукції порівняно з іншими видами та способами друку. Тоді як при високому друку витрати на 1 примірник книги досягають 3,7—5,1 коп., при офсетному способі вони складають лише 3,0 коп.

Ще більшою буде економія від офсетного друку, якщо кількість малюнків у виданні досягає до 40% обсягу книги (пересічно по 6 малюнків в одному аркуші). Тоді поліграфічні витрати на 1 примірник книги складатимуть: при високому способі друку ілюстрацій разом з текстом 5,8 коп., окремо від тексту — 5,3 коп., при високому способі друку тексту і офсетному способі друку ілюстрацій — 4,5 коп., при офсетному способі друку тексту та ілюстрацій — 3,0 коп.

Помітна різниця між собівартістю друкування пояснюється тим, що друк на високопродуктивних офсетних машинах коштує значно дешевше, ніж на плоских машинах високого друку.

Щодо витрат на виготовлення оригінальних офсетних форм, то при великих тиражах питома вага цих витрат у загальній вартості поліграфічних робіт різко скорочується, що також забезпечує зниження витрат на одиницю продукції (див. табл. 4).

Якщо при тиражі видання в 5 тис. примірників витрати по виготовленню форм перевищують 80%, тобто відіграють вирішальну роль у вартості поліграфічних робіт, то в міру збільшення тиражу структура полігра-

Таблиця 4

Структура поліграфічних витрат по малотиражних та багатотиражних виданнях, виготовлюваних способом офсетного друку

Поліграфічні роботи	Питома вага витрат у % при тиражі примірників				
	5 тис.	15 тис.	50 тис.	100 тис.	300 тис.
Виготовлення оригінальних офсетних форм (включаючи хроморетуш)	82—85	70—75	32—35	20—25	8—10
Друк	15—18	25—30	65—68	75—80	90—92

фічних витрат різко змінюється. Так, при тиражі 300 тис. примірників частина витрат на виготовлення форм знижується до 8—10%, а на друкування досягає 90% всіх витрат.

У вартості виготовлення офсетних форм значне місце посідають витрати на хроморетуш. При малотиражних виданнях вони помітно впливають на собівартість поліграфічних робіт. Нерідко вони навіть перебільшують вартість оригінальних форм. По тих виданнях, які за характером оригіналів не вимагають хроморетуші, офсетний спосіб друкування з економічного боку доцільний навіть для книжкових видань тиражем від 15 тис. примірників.

Оскільки витрати по виготовленню офсетних форм є умовно-постійними, то з ростом тиражу частина цих витрат, яка припадає на 1 примірник книги, значно скорочується, що і позначається на її собівартості. Внаслідок цього при 300-тисячному тиражі поліграфічні витрати на 1 примірник книги знижуються порівняно з витратами при 5-тисячному тиражі в 10 разів.

Говорячи про економічні переваги одного способу друку перед іншим, треба враховувати різницю не лише у поліграфічних витратах, але й у вартості основних матеріалів і, зокрема, паперу, бо для кожного способу друку потрібний папір відповідного гатунку. Наприклад, для офсетного друку потрібний більш щільний папір, ніж для однокольорового високого друку. Це викликає додаткові матеріальні витрати, але економія від засто-

сування офсетного способу друку цілком компенсує додаткові витрати на папір.

Як показує аналіз, офсетний друк багатотиражних підручників для початкових шкіл є дуже ефективним з економічного боку. Одноразово цей спосіб друку поліпшує якість поліграфічного виконання підручників.

СОБІВАРТІСТЬ ДРУКУВАННЯ ОКРЕМИХ ГРАФІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

У книгах, призначених для дітей середнього та старшого шкільного віку, у творах класиків художньої літератури та сучасних письменників і в деяких інших виданнях титульні сторінки, шмуцтитули, фронтисписи та інші графічні елементи нерідко оформлені в декілька фарб.

Підготовляючи такі видання до виробництва, видавництва повинні в кожному окремому випадку застосовувати найбільш раціональні способи їх поліграфічного виконання, коли вимоги високої якості друку поєднувалися б з економічним використанням коштів.

Розглянемо на конкретному прикладі, який з можливих способів друку буде найбільш доцільним для друкування титульної сторінки книги при різних тиражах та кількості фарб (див. табл. 5).

Зроблені розрахунки поліграфічних витрат підтверджують попередні висновки про економічну ефективність офсетного друку кольорових графічних елементів книжкових видань, які випускаються тиражами понад 15 тис. примірників.

З підвищенням тиражу видання та збільшення кількості фарб збільшуються розміри не лише абсолютної, але і відносної економії у порівнянні з вартістю виготовлення кольорових ілюстрацій способом високого друку.

Якщо при 30-тисячному тиражі друкування офсетним способом 2 фарбового малюнку коштує дешевше, ніж способом високого друку на 25%, то друкування 3-х фарбового малюнку забезпечує економію в розмірі 30%, а 4 фарбового — 36%.

Відповідно при тиражі видання в 100 тис. примірників, різниця між вартістю друкування способом офсетного та високого друку становить: при друкуванні 2 фар-

Витрати на друкування титульної сторінки книги, формат 84×108/32 (у крб.)

Найменування поліграфічних робіт	При тиражі 5 тис. примірників			15 тисяч примірників			30 тисяч примірників			100 тисяч примірників		
	К і л ь к і с ь ф а р б											
	2	3	4	2	3	4	2	3	4	2	3	4
Способом високого друку												
Виготовлення кліше	5,2	12,6	16,8	10,4	25,2	33,6	20,8	50,4	67,2	41,6	100,8	134,4
Друк	39	58,5	78	56	84	112	93,8	127,2	187,6	174,2	261,3	348,4
Приклейка ілюстрацій	5	5	5	15	15	15	30	30	30	100	100	100
Всього витрат	49,2	76,1	99,8	81,4	124,2	160,6	144,6	207,6	284,8	315,8	462,1	582,8
Витрати на 100 примірників ілюстрацій в коп.	98,4	152	200	54	83	107	48	70	95	32	46	58
Способом офсетного друку												
Виготовлення оригінальних форм	12	18	24	12	18	24	12	18	24	12	18	24
Хроморетуш	24	36	48	24	36	48	24	36	48	24	36	48
Фоторозмноження	8,3	12,5	16,5	16,5	24,8	33	16,5	24,8	33	16,5	24,8	33
Друк	19	28,5	38	19	28,5	38	22	33	44	35,4	53,1	70,8
Приклейка ілюстрацій та інше	5,8	5,8	5,8	17,4	17,4	17,4	34,8	34,8	34,8	116	116	116
Всього витрат	69,1	100,8	132,3	88,9	124,7	160,4	109,3	146,6	183,8	203,9	247,9	291,8
Витрати на 100 примірників ілюстрацій в коп.	138	201	265	60	83	107	36	49	61	20	25	29

бового малюнку — 37,5%, 3 фарбового — 45%, 4 фарбового — 50%.

Вартість кліше та друку у табл. 5 вираховано, виходячи з друкування тиражу в 5 тис. примірників лише з одного примірника кліше, тобто без будь-якого їх розмноження, тиражу в 15 тис. примірників — з двох кліше з відповідним скороченням у двічі кількості фарбовідбитків, тиражу в 30 тис. примірників — з чотирьох кліше і 100 тис. примірників з комплекту, який складається з 8 кліше.

Малоформатний друк у даному випадку забезпечує певну економію порівняно з друком малюнків цілим аркушем.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОЛІГРАФІЧНИХ ВИТРАТ ВІД СПОСОБУ ДРУКУВАННЯ ДИТЯЧИХ ВИДАНЬ

В процесі оформлення та підготовки до видання дитячих книг художньо-технічному редактору треба найбільш повно сполучити високі вимоги щодо якості образотворчої друкованої продукції з раціональним використанням можливостей поліграфічних підприємств та економним витрачанням матеріальних, трудових та грошових ресурсів.

Практична діяльність видавництва показує, що коли ці завдання розв'язуються правильно, це забезпечує випуск книг на високому якісному рівні при економному використанні основних видавничих матеріалів та грошових коштів. Проте є немало інших фактів, які вказують на поверхове та поспішне розв'язання цих завдань та на недостатню увагу до економіки книговидавничої справи.

У багатьох виданнях ще допускаються зайві і недоцільні витрати, які значно підвищують їх собівартість. У ряді випадків навіть масові тиражі таких видань не забезпечують їх рентабельності.

Прикладом, який характеризує непродуктивні витрати, обумовлені надмірностями в оформленні видань, може бути книга «Дедушка — Каменная голова», випущена видавництвом дитячої літератури УРСР у 1959 р. тиражем 80 тис. примірників.

Цю книгу, яка має 9 друкованих аркушів формату 60 × 92, ілюстровано 58 різними за розміром текстовими рисунками, 4 багатокольоровими ілюстраціями-

вклейками, 10-фарбовою обкладинкою та двохфарбовим сюжетним форзацем. Текст та чорні малюнки виготовлені способом високого друку, а всі інші графічні елементи — офсетом.

Таке оформлення та поліграфічне виконання не викликає заперечень, чого не можна сказати про друк кількох ініціальних літер у книзі. Хоч текстові малюнки надруковано чорною фарбою, проте всі аркуші цього масово-тиражного видання довелося друкувати у 2 прогони лише тому, що ініціальні літери надруковані червоною фарбою. Внаслідок цього кількість відбитків збільшилась у два рази. Відповідно зросли видатки видавництва на друкування книги.

Привертає увагу, що додаткові витрати, викликані друкуванням іншою фарбою кількох літер, загальною площею біля 100 см² перевищили навіть вартість багатокольорового офсетного друку всіх графічних елементів видання, разом узятих.

Коли б видавничі робітники, які займаються оформленням друкованої продукції, приділили більше уваги питанню економії даного видання, вони навряд чи застосували б червону фарбу для друкування ініціальних літер.

Працівники підприємства не могли не помітити недоліків в оформленні видання, але вони не звернули на них уваги видавництва і допустили холостий прогін друкарських машин, оплачений видавництвом як складний друк.

Недостатня увага до економії книги виявилася також і в тому, що видавництво сплатило за кольоровий друк всіх 9 аркушів книги по 80 тис. примірників, тоді як у дійсності в останньому аркуші другої фарби не було.

Внаслідок такого оформлення та поліграфічного виконання видання видавництво не тільки допустило значну перевитрату коштів, але і позбавило себе можливості використання виробничої потужності підприємства для друкування понад 700 тис. відбитків. Крім того, в зв'язку з кольоровим друком ініціалів збільшились відходи паперу на технічні потреби.

Ці факти вказують на потребу зміцнення господарського розрахунку у видавництвах, підсилення уваги видавничих робітників до питань економії і більш раціонального використання державних коштів.
